

Zeehelden: wie waren ze ook alweer?

Ronald Prud'homme van Reine

HISTORISCH
MUSEUM
Den Briel

In de zeventiende eeuw ontstond geleidelijk een groep van enkele tientallen zeeofficieren die wel de 'gouden generatie' van de Nederlandse zeehelden wordt genoemd. Deze zeehelden waren al in hun eigen tijd buitengewoon populair en werden onder meer geëerd met geschilderde en gegraveerde portretten, penningen en marmeren graftombes in de grote kerken van een aantal belangrijke Nederlandse steden. Ook in volgende eeuwen zouden de namen van zo'n dertig van deze zeehelden tamelijk algemeen bekend blijven, vooral doordat hun portretten telkens opnieuw in series zouden worden vastgelegd.

Zeehelden waren bij uitstek volkshelden, omdat ze niet door hun afkomst, maar door hun daden een hoge functie hadden bereikt. De carrières van de beroemdste zeehelden behoren tot de meest spectaculaire van de zeventiende eeuw. Zij verwierven roem en eer, maar ook rijkdom. Alleen op zee was het mogelijk zonder noemenswaardige vooropleiding het hoogste ambt te bereiken. Daarom kon iedereen zich gemakkelijk met een zeeheld identificeren. Al lukte het natuurlijk bijna niemand om Tromp en De Ruyter na te doen, je kon het in ieder geval proberen. Met een prins van Oranje kon men zich bijvoorbeeld veel minder gemakkelijk vereenzelvigen. De zeehelden vervulden in de zeventiende eeuw een rol die een beetje vergelijkbaar is met die van muziek- en sportidolen tegenwoordig.

De hoogste rang op de oorlogsvloot hadden de vlagofficieren. In volgorde van belangrijkheid waren dit de luitenant-admiraals, vice-admiraals en schouten-bij-nacht. Tussen 1597 en 1795 werd het dagelijks bestuur van de marine aan de wal gevormd door vijf admiraliteiten, verdeeld over de zeeprovincies. Zij waren gevestigd in Amsterdam, Rotterdam, Hoorn/Enkhuizen, Middelburg en Harlingen (vóór 1645 in Dokkum). Vanaf 1665 beschikten al deze admiraliteiten over hun eigen luitenant-admiraal, vice-admiraal en schout-bij-nacht. In totaal waren er toen dus vijftien vlagofficieren. Om aan dat grote korps leiding te geven werd er een zestiende vlagofficier als opperbevelhebber boven gesteld, aanvankelijk met de rang van luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland, vanaf 1673 met de rang van luitenant-admiraal-generaal. De eerste luitenant-admiraal-generaal was Michiel de Ruyter, zijn opvolger Cornelis Tromp.

De oudste admiraliteit was de admiraliteit van de Maze, gevestigd in Rotterdam. Omdat deze de oudste was werd hij als de belangrijkste van de vijf admiraliteiten beschouwd, ook al zou de admiraliteit van Amsterdam haar in de tweede helft van de zeventiende eeuw duidelijk overvleugelen dankzij een veel sterkere financiële positie. De admiraliteit van Rotterdam leverde van oudsher de opperbevelhebber van de oorlogsvloot, betaalde die ook en liet diens vlaggenschip bouwen.

Drie opperbevelhebbers van de oorlogsvloot in de zeventiende eeuw waren afkomstig uit Den Briel:

Maerten Harpertsz. Tromp (1598-1653),
Witte Cornelisz. de With (1599-1658) en
Philips van Almonde (1644-1711).

Tromp en De With groeiden uit tot de bekendste zeehelden van Nederland, vooral door hun optreden in de slag bij Duins tegen de Tweede Spaanse Armada (1639) en een aantal grote zeeslagen in de Eerste Engelse Oorlog (1652-1654). De Brederode was jarenlang het vlaggenschip van Maerten Tromp (1651-1653) en Witte de With (1644-1651 en 1654-1658).

Egbert Kortenaer was onder Tromp vlaggenkapitein op het schip. Tromp en De With sneuvelden beiden op de Brederode. Het schip ging ten onder in de slag in de Sont (1658) tegen de Zweedse vloot. Aan het begin van de twintigste eeuw werd het wrak gelokaliseerd en zijn er diverse voorwerpen uit naar bovengehaald, waaronder het kanon dat nu beneden in de hal van het museum staat.

Tromp en De With, de grote helden uit de zeeslagen van de Eerste Engelse Oorlog, zouden later in faam eigenlijk alleen nog worden overtroffen door Michiel de Ruyter (1607-1676), de beroemdste zeeheld uit de Tweede en Derde Engelse Oorlog. Verder zou alleen Maerten Tromps zoon Cornelis (1629-1691) vergelijkbare roem verwerven. Van De Ruyter, de Trompen en diverse van hun collega's verschenen een groot aantal portretten in prentvorm, bestemd om bij bewonderaars en geïnteresseerden in huis te worden opgehangen. Ook werden er tientallen geschilderde kopieën vervaardigd van een portret van Maerten Tromp door Jan Lievens. De Rotterdamse kunstenaar Abraham Westervelt maakte een reeks kleine zeeheldenportretten naar voorbeeld van bestaande geschilderde en geëtste beeltenissen. Zij waren bestemd voor de algemene verkoop, de zeehelden zelf en belangstellende particulieren kochten ze. Westervelts portret van Witte de With is daarvan een voorbeeld. De With zelf bestelde er drie versies van met verschillende achtergrond.

Philips van Almonde voerde de Nederlandse vloot aan die gecombineerd met de Engelse scheepsmacht grote zeeslagen tegen de Fransen leverde in de Negenjarige Oorlog (1688-1697) en de Spaanse Successieoorlog (1702-1713). Net als zijn beroemde voorgangers Tromp en De With kreeg hij een groot praalgraf, in de Sint Catharijne te Brielle, al gebeurde dat niet zoals bij zijn voorgangers op staatskosten maar dankzij bijdragen van familieleden.

In zijn eigen tijd was Van Almonde een beroemdheid, maar vandaag de dag is hij lang niet meer zo algemeen bekend als Tromp en De With. Het ontbreken van een authentiek portret van Van Almonde heeft daarbij stellig een belangrijke rol gespeeld. Dat was namelijk de reden dat hij in volgende eeuwen niet meer in series zeeheldenportretten werd opgenomen. Het enige portret dat met zekerheid Van Almonde moet voorstellen is een anonieme prent uitgegeven door G. Valck. Hij staat daarop precies afgebeeld als op een ouder portret van de Franse zeeofficier Bernard Desjean, baron de Pointis. De onbekende Nederlandse kunstenaar blijkt dit Franse portret te hebben gekopieerd. Van Almonde heeft er dus in werkelijkheid niet zo uitgezien.

Tijdens de Engelse oorlogen verscheen een groot aantal prenten van zo'n veertig zeehelden die zich in de diverse zeeslagen hadden onderscheiden. Nu eens waren zij naar het leven vervaardigd, dan weer naar voorbeeld van een schilderij of tekening. In later eeuwen zouden zij vaak als voorbeeld worden gebruikt voor nieuw te vervaardigen portretten van deze zeehelden.

Al meteen na de Eerste Engelse Oorlog verscheen de eerste zeeheldenserie in prentvorm. De Amsterdamse uitgevers Lodewijck Lodewijcksz. en Frederick de Widt brachten achtereenvolgens portretten in ovaal met gelijksoortig bijwerk uit van de zeehelden Maerten Tromp, Michiel de Ruyter (vanwege diens populariteit tweemaal, het tweede portret was een actuelere beeltenis), Johan Evertsen, Jan van Galen, Witte de With en Cornelis Tromp. Drie vooraanstaande kunstenaars maakten deze werken: Herman van Aldewerelt, Michiel Mouzijn en Reinier Nooms. Bestaande prenten dienden als voorbeeld.

In de achttiende eeuw zouden de zeeheldenportretten uit de zeventiende eeuw worden nagevolgd door graveur Jacob Houbraken, die meer dan honderd portretten vervaardigde ter illustratie van het grote overzicht van de vaderlandse geschiedenis dat de Amsterdamse historicus Jan Wagenaar in het midden van die eeuw publiceerde. Wagenaar nam 23 portretten van zeehelden uit de zeventiende eeuw op, meer dan twintig procent van het totale aantal beeltenissen in zijn geschiedwerk. De zeehelden waren dus buitengewoon goed vertegenwoordigd en mede doordat de portretten los (met brede marge) in forse oplages werden verspreid heeft dit enorm aan hun populariteit bijgedragen. Tot in de twintigste eeuw werden de prentjes uniform ingelijst door geïnteresseerden aan de wand gehangen.

Wie door Wagenaar was geselecteerd was ineens een stuk bekender dan wie niet was uitgekozen. Toeval speelde waar het de minder bekende zeehelden betrof een flinke rol. Kunstenaars als Aert Schouman werden het land ingestuurd om zoveel mogelijk geschilderde portretten van uitstekende kwaliteit na te tekenen en alleen wanneer het niet anders kon werden zeventiende-eeuwse prenten als voorbeeld gebruikt. Zeehelden van wie geen goed portret kon worden gevonden vielen af, bijvoorbeeld Philips van Almonde.

In de negentiende en twintigste eeuw werd deze canon van ongeveer 25 zeehelden bestendigd. Bijvoorbeeld wanneer we kijken naar de namen van straten in zeehelden-kwartieren in de grote steden en de vernoeming van schepen van de Koninklijke Marine. Maar ook voor de serie zeeheldenpostzegels uit 1943-1944 deed men een keuze uit de bekende portretten. De zeehistoricus J.C.M. Warnsinck maakte voor de zeeheldenpostzegelserie een eerste keuze, die door anderen tot het gewenste aantal van tien werd teruggebracht. Anders dan vaak wordt gedacht is de zeeheldenpostzegelserie de realisatie van een plan dat al voor de Tweede Wereldoorlog bestond.

Vier kunstenaars werkten naar voorbeeld van zeventiende-eeuwse prenten en foto's van zeventiende-eeuwse schilderijen aan de zegels. Bijzonder is dat twee van hen van joodse afkomst waren en hun werk op onderduikadressen moesten voltooien. Dat kon dankzij het feit dat de twee niet-joodse kunstenaars dit werk tijdelijk op hun naam zetten en om ontdekking te voorkomen eigen camouflage-tekeningen maakten. In Nederland zou Michiel de Ruyter als enige zeeheld op een flink aantal andere postzegels verschijnen, uit de herdenkingsjaren 1907 (de eerste zegel waarop geen Oranje stond afgebeeld), 1957, 1976 en 2007.

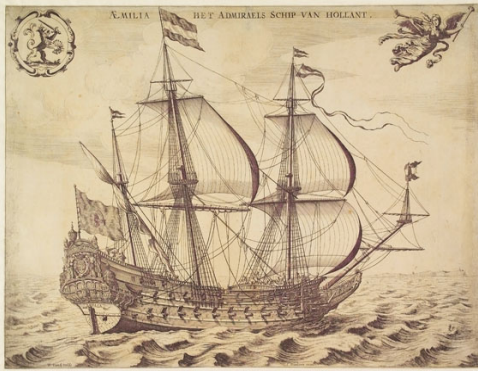
Dankzij de series zeeheldenafbeeldingen in opeenvolgende eeuwen is een canon van Nederlandse zeehelden uit de zeventiende eeuw ontstaan waaruit bij naamgeving telkens kan worden geput. Slechts enkele namen, zoals die van De Ruyter, Tromp en Piet Hein, zijn bij praktisch iedereen bekend, maar in geschiedenis geïnteresseerden zullen er al gauw een stuk of tien kunnen noemen.

Achtergrondinformatie over de Nederlandse vloot in de 17de eeuw

I. De beginjaren van de 'gouden generatie' van Nederlandse zeehelden

De legendarische watergeuzen legden de basis voor de Nederlandse oorlogsvloot die zich in de zeventiende eeuw kon meten met de zeemacht van Spanje, Engeland en Frankrijk. Zij behaalden de eerste overwinningen in de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) tegen Spanje, zoals de verovering van Den Briel in 1572 en gaven daarmee de stoot om te komen tot een nieuwe vlootorganisatie. Die kwam in 1597 tot stand.

Aan het einde van de zestiende eeuw rustten de autoriteiten al grote vloten uit om de vijand in zijn eigen wateren te bestrijden. Een buitengewoon succes was de slag bij Gibraltar in 1607, tijdens welke een sterke Spaanse vloot voor haar eigen kust werd verslagen. Admiraal Jacob van Heemskerk sneuvelde en werd Nederlands eerste echte zeeheld. Als eerste kreeg hij een begrafenis en grafmonument op staatskosten.

Het was toeval, maar in het jaar van de slag bij Gibraltar werd in Vlissingen Michiel de Ruyter geboren, de laatste die dezelfde eerbetuigingen te beurt zou krijgen. Piet Hein veroverde in 1628 in dienst van de West-Indische Compagnie de Spaanse Zilvervloot en werd het volgende jaar opperbevelhebber van de Nederlandse oorlogsvloot, maar sneuvelde enkele maanden later onverwachts in strijd met Oost-ender kapers.

Maerten Harpertsz. Tromp rekende definitief met de Spanjaarden af tijdens de slag bij Duins in 1639. Andere vijanden begonnen nu ter zee een hoofdrol te spelen. Vice-admiraal Witte de With voer in 1644 en 1645 tweemaal met een vloot naar Denemarken om honderden Nederlandse koopvaarders door de Sont te begeleiden teneinde kracht bij te zetten aan de Nederlandse wens tot gunstiger Sonttol-tarieven.

2. Eerste Engelse Oorlog (1652-1654)

De plotselinge dood van de Hollandse stadhouder Willem II luidde het Eerste Stadhouderloze Tijdperk (1650-1672) in. Johan de Witt zou zich als raadpensionaris vanaf 1653 sterk inspannen voor de verbetering van de oorlogsvloot. Nadat Engelse gezanten geen verdrag van samenwerking met de Republiek hadden kunnen sluiten, vaardigde Engeland in 1651 de Akte van Navigatie uit, volgens welke onder andere de handel op Engeland alleen met eigen schepen of schepen uit het land van herkomst mocht geschieden. Tegenover het mare liberum (de vrije zee) van Hugo de Groot plaatste Engeland het mare clausum (de gesloten zee). Engelse nijd over de toenemende handel van de Republiek leidde onvermijdelijk tot oorlog. In de zomer van 1652 brak hij uit, de Eerste Engelse Oorlog.

Michiel de Ruyter had de leiding tijdens de eerste grote zeeslag, de slag bij Plymouth, op 26 augustus 1652. Hij versloeg in die strijd een Engels eskader onder leiding van admiraal Ayscue. Tijdens de slag bij Duins op 8 oktober 1652 streed een Nederlandse vloot onder leiding van vice-admiraal Witte de With tegen de Engelsen onder admiraal Blake. Mede door de gebrekkige leiding van De With liep de zeeslag op een fiasco uit. De slag bij Dungeness onder leiding van luitenant-admiraal Maerten Tromp op 10 december 1652 verliep een stuk beter. Een Engels eskader onder Blake werd grote verliezen toegebracht en moest de vlucht nemen.

De eerste helft van 1653 verliep slecht voor de Nederlandse vloot. De Driedaagse Zeeslag tussen 28 februari en 2 maart was een nederlaag, al werd die algemeen als 'roemrijk' beschouwd vanwege de geslaagde terugtocht onder leiding van Tromp. De algehele vernietiging van de Nederlandse vloot was daardoor voorkomen. De zeeslag bij Nieuwpoort tussen 12 en 13 juni 1653 verliep zo mogelijk nog slechter, maar opnieuw wist Tromp door een meesterlijk geleide terugtocht langs de Vlaamse banken de complete vernietiging van zijn scheepsmacht te voorkomen. De Engelsen blokkeerden die zomer de Nederlandse kust.

De slag bij Ter Heide tussen 8 en 10 augustus was eigenlijk ook een nederlaag voor de Nederlandse vloot, maar de Engelse schepen moesten ook zwaar gehavend de havens opzoeken en de kustblokkade was daardoor opgeheven. De zeeslag kon daardoor toch als een overwinning voor de Republiek worden gezien. Het sneuvelen van de bekwame Tromp betekende wel een zwaar verlies. De Vrede van Westminster in 1654 beëindigde de oorlog.

3. Interbellum met oorlogen (1654-1665)

In 1656 brak de Noordse Oorlog uit tussen Zweden en Denemarken. De Republiek steunde Denemarken om de machtsbalans van de landen rond de Sont in evenwicht te houden. De vrije doorvaart van de Sont was van groot belang voor de Nederlandse graanhandel. In 1658 versloeg een Nederlandse vloot onder Jacob van Wassenaer van Obdam een Zweedse vloot in de Sont en ontzette Kopenhagen. Vice-admiraal Witte de With sneuvelde. De Ruyter zeilde het volgende jaar met een eskader naar Denemarken ter versterking van de Nederlandse zeemacht aldaar. Op 24 november 1659 veroverden de Nederlanders onder leiding van De Ruyter het eiland Funen.

De Zweden stonden daardoor met hun rug tegen de muur en sloten het volgende jaar vrede. In 1664 stevende een vloot onder opperbevel van De Ruyter naar de westkust van Afrika om op te treden tegen de Engelsen die daar in vredestijd bezittingen van de West-Indische Compagnie hadden veroverd. De Ruyter heroverde bijna al het verlorene en voer vervolgens in overeenstemming met zijn opdracht over de oceaan naar Noord-Amerika, ten einde de Engelsen daar ook zoveel mogelijk schade te berokkenen. Pas in de zomer van 1665 zou hij voor de Nederlandse kust terugkeren. Toen was de nieuwe oorlog met Engeland al officieel uitgebroken.

4. Tweede Engelse Oorlog (1665-1667)

Het eerste treffen van de Tweede Engelse Oorlog, de slag bij Lowestoft op 13 juni 1665, liep op een grote nederlaag voor de Nederlandse vloot uit. Gebrek aan leiderschap en tactisch inzicht van opperbevelhebber Obdam leidden tot een ramp. Obdam vloog met zijn schip de lucht in. De verliezen waren groot. Johan de Witt zag na afloop in, dat het zaak was zo snel mogelijk orde en tucht op de vloot te herstellen.

De net van zijn lange expeditie naar Afrika en de West teruggekeerde De Ruyter was de man die De Witt nodig had als opperbevelhebber. Een gedreven zee-man, die zich stipt aan zijn orders hield, altijd bereid was tot overleg en een grote autoriteit en populariteit bij het scheepsvolk bezat.

Hij was iemand die in samenspraak met de autoriteiten er zorg voor zou kunnen dragen dat de door aanbouw van een groot aantal oorlogs-schepen versterkte oorlogsvloot nu ook in de praktijk goed zou functioneren.

Op 11 augustus 1665 bevorderden de Staten-Generaal De Ruyter tot luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland en opperbevelhebber van de vloot.

In 1666 vonden twee grote confrontaties ter zee plaats. Tussen 11 en 14 juni werd op de Noordzee tussen Duins en Duinkerken de Vierdaagse Zeeslag uitgevochten, het langste treffen ter zee uit de wereldgeschiedenis. Na drie dagen strijd leken de Nederlanders de overhand te krijgen. Op de vierde dag voegde een eerder weggezonden Engels eskader zich bij de hoofdmacht. Met onbeschadigde schepen en frisse manschappen putten de Engelsen nieuwe moed en de zeeslag eindigde onbeslist, al waren de Nederlanders de morele winnaars.

Een kleine twee maanden later, op 4 en 5 augustus, sloegen de Engelsen hard terug in de Tweedaagse Zeeslag voor Duinkerken en Nieuwpoort. Alleen dankzij een knappe terugtocht langs de Vlaamse kust wist De Ruyter zijn vloot voor totale vernietiging te behoeden.

De Engelsen leken op het punt te staan de definitieve overwinning te behalen in de oorlog, maar hun geld was op. Een grote pestepidemie had daar een belangrijke bijdrage aan geleverd. Bovendien werd Londen begin september door een grote brand voor een flink deel in de as gelegd. Johan de Witt doorzag dat dit het ideale moment was voor de uitvoering van een oud plan: een aanval op Engeland via de Theems, zo mogelijk tot Londen aan toe. Als vertegenwoordiger van de Staten-Generaal voer zijn broer Cornelis op de 'Zeven Provinciën' van opperbevelhebber De Ruyter mee, om voor de raadpensionaris een oogje in het zeil te houden.

Op 22 juni 1667 zeilde een deel van de vloot vanuit de Theems de bochtige, nauwe en ondiepe rivier de Medway op richting Chatham. Daar bevond zich een belangrijke marinebasis waar een groot deel van de Engelse vloot was opgelegd, achter een zware ketting in het water. De ketting werd tot zinken gebracht. Zonder dat er veel verzet werd gepleegd werden daarna zoveel mogelijk Engelse oorlogsschepen uitgeschakeld. In Breda konden de Nederlandse diplomaten vervolgens de vredesonderhandelingen met een gunstig verdrag afsluiten.

5. Derde Engelse Oorlog (1672-1674)

In 1672, het Rampjaar, stortte het regime van Johan de Witt in een paar maanden tijd in elkaar. De buitenlandse verdragen, jarenlang de hoeksteen van het beleid van de raadpensionaris, bleken uiteindelijk weinig waarde te hebben. Frankrijk, Engeland en de stadstaten Munster en Keulen verklaarden de Republiek de oorlog. Het laatste redmiddel moest worden ingezet: de Hollandse Waterlinie, die tot stand kwam door aaneengesloten stroken laag polderland tussen de Zuiderzee (Muiden) en de Merwede (ten zuiden van Woudrichem) onder water te zetten. Alleen de provincies Holland en Zeeland konden daardoor effectief worden verdedigd.

Fransen troepen marcheerden naar de Rijn. De legers van de bisschoppen van Munster en Keulen deden een inval in de oostelijke landprovincies. Een gecombineerde Engels-Franse oorlogsvloot werd uitgerust. Op 7 juni kwam het bij Solebay tot een zeeslag met de Nederlandse vloot onder opperbevel van De Ruyter. In aanwezigheid van Johan de Witts broer Cornelis, als gedeputeerde van de Staten-Generaal, zag De Ruyter kans met een zwakkere vloot de machtige Engels-Franse combinatie te weerstaan. Voorlopig hoefde de Republiek geen Engelse landing of een kustblokkade te vrezen.

In de slag bij Solebay was Cornelis Tromps opvolger Willem Joseph van Ghent gesneuveld. Tromp was vanwege zijn gedrag in de Tweedaagse Zeeslag in 1666 ontslagen. Hij keerde na een door Willem III gearrangeerde verzoening met De Ruyter aan het begin van 1673 als luitenant-admiraal terug bij de marine.

Met zijn zwakke vloot voerde De Ruyter dat jaar een zeer succesvolle defensieve strategie. Op de vlakte van Schooneveld, voor de kust van Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen, weerstond hij met zijn schepen in zeeslagen op 7 en 14 juni 1673 de machtige gecombineerde Engels-Franse vloot. Daarbij maakte hij handig gebruik van zijn kennis van de in dit gebied gelegen zandbanken. De alles beslissende zeeslag van de Derde Engelse Oorlog vond op 21 augustus plaats bij Kijkduin, een hooggelegen punt ten zuiden van Huisduinen in het noorden van Holland.

De Nederlandse vloot bestond uit 75 oorlogsschepen, voorzien van 4.245 stukken geschut en bemand met 17.368 zeelieden en 2.092 soldaten. De Engels-Franse vloot was veel sterker, zij bestond uit 86 oorlogsschepen. In Yarmouth werd een landingsmacht gereed gehouden, bestemd voor een invasie op de kust, wanneer de Nederlandse vloot het onderspit had gedolven. Mede dankzij oordeelkundige manoeuvres van de Zeeuwse luitenant-admiraal Adriaen Banckert en een voortijdige terugtrekking van de Franse schepen, behaalden de Nederlanders echter de strategische overwinning. Het gevaar van een landing in Holland of Zeeland was voorgoed geweken.

De Engelsen legden de volgende winter het hoofd in de schoot. Op 19 februari 1674 werd de Vrede van Westminster gesloten. De oorlog met Frankrijk ging nog vier jaar door. Michiel de Ruyter sneuvelde in 1676 in strijd met een Franse vloot, in de slag bij de Etna.

6. De laatste jaren van de 'gouden generatie' van Nederlandse zeehelden

Een enorme Nederlandse expeditievloot, die bestond uit 48 oorlogsschepen, 12 branders en meer dan 200 transportschepen, bracht stadhouder Willem III in november 1688 naar Engeland, waar deze na de zogeheten 'glorious revolution' tot koning werd gekroond. De Nederlandse vloot had de West-Europese wereld nog één keer versted doen staan door een geslaagde operatie ter zee uit te voeren die uniek was wat betreft snelheid, omvang en effectiviteit.

Na lange onderhandelingen kwam op 21 mei 1689 in Londen een overeenkomst tot stand over militaire samenwerking tussen Engeland en de Republiek. De verdragsbepalingen zorgden ervoor dat Engeland een overwicht had in de gecombineerde vloot. Engeland en de Republiek zouden voortaan in de verhouding 5:3 aan geallieerde eskaders bijdragen. Engelse admiraals zouden bovendien deze vloten commanderen. Een Engelsman zou volgens de bepalingen zelfs het bevel voeren als hij lager was in rang dan zijn Nederlandse collega, een uitgangspunt dat voor de Nederlandse zeeofficier in het algemeen zeer gevoelig lag.

Daarmee was de kiem gelegd voor de ondergang van de sterke Nederlandse vloot, ook al zouden de admiraliteitscolleges nog een kleine vijftintig jaar in staat blijven grote vlooteskaders uit te rusten. Nooit zou over de gecombineerde vloot meer een Nederlander commanderen en altijd zouden de Nederlanders er tweede viool in spelen. Voor de Nederlandse zeeofficieren was dat een vernederende regeling waar zij zich met tegenzin bij neerlegden.

Tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697) en de Spaanse Successieoorlog (1702-1713), beide tussen Frankrijk onder koning Lodewijk XIV en een statencoalitie waar de Republiek en Engeland onder Willem III deel van uitmaakten, zou de geallieerde Engelse-Nederlandse vloot nog geregeld van zich doen spreken tegen de Franse scheepsmacht, onder meer in de zeeslagen bij Bevesier in 1690, La Hogue in 1692, in de baai van Vigo in 1702 en bij Malaga in 1704. Met name de luitenant-admiraals Cornelis Evertsen de Jongste, Philips van Almonde (geboren in Den Briel) en Gerard Callenburgh onderscheidden zich in deze zeeslagen. Met hun dood, respectievelijk in 1706, 1711 en 1721 kwam er definitief een einde aan de 'gouden generatie' van Nederlandse zeehelden.

Na de Vrede van Utrecht in 1713 was de grote rol van de Republiek ter zee uitgespeeld en werd Groot-Brittannië voor lange tijd de leidende maritieme mogendheid.

© Historisch Museum Den Briel en R. Prud'homme van Reine, januari 2010

